

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
за освітньою програмою «Міжнародний банківський бізнес»
на тему: «Методичні підходи до оцінювання ризику кредитування
сільськогосподарських підприємств»

Виконавець:

студентка 4 курсу 3 групи
факультету ФФБС
Дуленко Злата Вікторівна

Науковий керівник:

доктор філософії з фінансів, банківської
справи та страхування, викладач
кафедри банківської справи
Гончар Катерина Олександрівна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми: сільськогосподарські підприємства, як основні виробники експортно - орієнтованої продукції, потребують постійного фінансового забезпечення, значну частину якого становить банківське кредитування. Водночас специфіка аграрного виробництва зумовлює високий рівень ризиків, що супроводжують кредитування цієї галузі.

Мета дослідження: удосконалення методичних підходів до оцінювання ризиків кредитування сільськогосподарських підприємств з урахуванням їхньої галузевої специфіки та сучасних вимог банківської практики.

Завдання дослідження:

- дослідити особливості кредитування сільськогосподарських підприємств;
- проаналізувати існуючі методи оцінки кредитоспроможності;
- з'ясувати нормативно-правові засади управління ризиками кредитування аграрного сектору;
- дослідити практику оцінки кредитного ризику на прикладі ПАТ «БАНК ВОСТОК»;
- проаналізувати міжнародний досвід у кредитуванні сільського господарства та можливість його використання в Україні;
- визначити напрями оптимізації процесу оцінювання ризиків кредитування сільськогосподарських підприємств.

Об'єкт дослідження: процес кредитування сільськогосподарських підприємств у банківській системі України.

Предмет дослідження: методичні підходи до оцінювання ризиків кредитування аграрних підприємств, що застосовуються у вітчизняній банківській практиці.

Методи дослідження: аналіз і синтез, індукція і редукція, порівняльний аналіз, економіко-статистичні методи, системний підхід, а також методи економічного аналізу кредитоспроможності та ризиків.

Інформаційна база дослідження: наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань банківського кредитування та ризик-менеджменту, законодавчих та нормативно-правові акти України, статистичні дані Національного банку України, дані Світового банку, звітність банківських установ, зокрема ПАТ «БАНК ВОСТОК», звітність сільськогосподарських підприємств, а саме ТОВ «КОРТЕВА АГРІСАЄНС УКРАЇНА», аналітичний огляд фінансового сектору та результати власних розрахунків автора.

Публікації. Кваліфікаційна робота пройшла апробацію під час участі у Міжнародній науково-практичній конференції (публікація тез доповіді), Студентській науково-практичній конференції (публікація тез доповіді) та під час публікації наукової статті у Науковому віснику ОНЕУ.

Структура та обсяг роботи: кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (64 найменувань).

Загальний обсяг роботи становить 76 сторінок. Основний зміст викладено на 66 сторінках. Робота містить 14 таблиць, 19 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи *«Теоретичні основи оцінювання сільськогосподарських підприємств як об'єкта кредитування»* розглянуто сутність кредитування аграрного сектору економіки, визначено ключові особливості фінансування сільськогосподарських підприємств, проаналізовано класифікацію ризиків, характерних для даної галузі. Також детально описано сучасні підходи до оцінки кредитоспроможності підприємств агросектору, включаючи комплексні, коефіцієнтні та скорингові методи, а також моделі прогнозування банкрутства. Окрему увагу приділено чинному нормативно-правовому регулюванню процесу управління кредитними ризиками відповідно до вимог Національного банку України. За результатами проведеного дослідження у першому розділі зроблені наступні висновки: специфіка аграрного сектору вимагає застосування адаптованих підходів до аналізу кредитних ризиків; наявні методики мають як переваги, так і обмеження, а законодавча база потребує подальшого розвитку у напрямі більшої орієнтації на особливості агровиробництва.

У другому розділі *«Практичні аспекти оцінки ризиків кредитування сільськогосподарських підприємств на прикладі ПАТ «БАНК ВОСТОК»»* проведено всебічний аналіз сучасного стану ринку банківського кредитування аграрного сектору в Україні, зокрема в Одеській області. Вивчено динаміку обсягів виданих кредитів, структуру за строками та видами, рівень непрацюючих активів, а також тенденції зміни середніх відсоткових ставок. На основі аналізу фінансової звітності та кредитної політики ПАТ «БАНК ВОСТОК» здійснено оцінку ефективності кредитування сільськогосподарського підприємства ТОВ «КОРТЕВА АГРИСАЄНС УКРАЇНА». У даному розділі розкрито питання підходів до оцінки ризиків у банківській практиці, сильні та слабкі сторони вітчизняної моделі кредитного аналізу агросектору. Наведено приклади застосування конкретних методик для оцінки кредитоспроможності підприємства та рівня ризику.

У третьому розділі *«Оптимізація процесу оцінки кредитного ризику сільськогосподарських підприємств»* досліджено міжнародний досвід управління кредитними ризиками в аграрному секторі економіки. Розглянуто практики провідних країн: США, Німеччини, Великобританії щодо оцінювання фінансового стану позичальників, управління заставним забезпеченням, використання систем кредитного скорингу та цифрових технологій. На основі вивченого матеріалу сформульовано конкретні рекомендації щодо удосконалення підходів до оцінювання кредитного ризику, зокрема запровадження гнучких механізмів оцінки ризиків. Дослідивши зарубіжний досвід оцінки ризиків кредитування сільськогосподарських підприємств зроблено наступні висновки: ефективне управління ризиками можливе лише за умов комплексного підходу, тісної співпраці між банками та позичальниками, а також впровадження інноваційних інструментів аналітики та прогнозування.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі проведено дослідження оцінювання ризиків кредитування сільськогосподарських підприємств в Україні, було здійснено ґрунтовне теоретичне, аналітичне та практичне дослідження всіх етапів оцінки кредитоспроможності позичальника. Для дослідження практичних аспектів аналізу було взято дані ПАТ «БАНК ВОСТОК» та агропідприємство «КОРТЕВА АГРІСАЄНС УКРАЇНА».

– Проведено комплексне теоретичне, аналітичне та практичне дослідження оцінювання ризиків кредитування агропідприємств в Україні, що створило комплексне уявлення про природу кредитного ризику в банківській діяльності.

– Кредитний ризик можна вважати найважливішим видом ризиків, який потребує найбільшого аналізу та контролю, він зумовлює не лише стабільність окремих фінансових установ, але й усієї банківської системи, особливо в країнах з нестійким макроекономічним середовищем.

– В роботі розглянуто підходи до класифікації кредитних ризиків, які поділяються на загальні та специфічні.

– Виділено фактори впливу на кредитоспроможності сільського господарства, що розділені на: за джерелом впливу, за можливість впливу з боку підприємства, за способом вимірювання та за характером.

– Наведено основні методи розрахунку кредитного ризику: фінансово-коефіцієнтний аналіз, скорингові моделі, багатофакторні моделі, комплексні тощо.

– Було визначено важливість фінансування сільськогосподарських підприємств, як в розрізі держави, так і світу.

– Значну увагу приділено особливостям кредитоспроможності аграрних підприємств: сезонності, залежності від природних факторів, обмеженості застави, обмежених диверсифікації, недостатній прозорості фінансової звітності тощо.

– Законодавчо-нормативна база України, в тому числі закони «Про банки та банківську діяльність», «Про заставу», «Про державну підтримку сільського господарства» та інші постанови НБУ створюють базу для процесу управління кредитними ризиками.

– Було здійснено аналіз діяльності банківської системи у галузі сільського господарства та окремо досліджено діяльність ПАТ «БАНК ВОСТОК» щодо кредитування аграрного сектору в період 2020-2024 років. Встановлено, що Банк демонструє стійке нарощення обсягів кредитування сільськогосподарських підприємств, що свідчить про зростаючу увагу до аграрного сектора. Однак спостерігається зростання ризиків: частка NPL у 2023 році по всій банківській системі сягнула максимального значення, що пов'язано із впливом війни, окупації земель, логістичних проблем, втратою майна тощо.

– Розгляд кредитів сільськогосподарських підприємств в розрізі термінів погашення виявив, що найбільший попит мають коротко- та середньострокові кредити основними завданнями яких є: покриття потреби у обігових коштах, забезпечення посівної компанії, оновлення знаряддя праці тощо.

- Аналіз кредитної політики Банку засвідчив наявність розробленої системи управління ризиками: внутрішні регламенти, ліміти, процедури моніторингу, механізм раннього реагування, моделі оцінки забезпечення.

- ПАТ «БАНК ВОСТОК» активно впроваджує інструменти підтримки сільськогосподарських підприємств: програми субсидування процентних ставок від Держави, співпраця з Фондом часткового гарантування кредитів, підключення до Державного аграрного реєстру тощо.

- Особливого значення набула оцінка ризиків кредитування сільськогосподарських підприємств за Постановою №351 на прикладі фінансової звітності ТОВ «КОРТЕВА АГРИСАЄНС УКРАЇНА». Незважаючи на наявні збитки та віднесення підприємства до ризикового класу глибший аналіз показав, що збитковість є наслідком форс-мажорів (військові дії та знищення майна), а не системних слабкостей підприємства, що свідчить про необхідність комплексного аналізу з урахуванням контекстуальних факторів.

- Порівняння умов діяльності банків в Україні та у інших країнах дало можливість визначити коректність імплементації міжнародного досвіду, індикаторами було обрано: динаміку річного темпу зростання доданої вартості в сільському господарстві, щорічний ВВП на душу населення, рівень інфляції, відсоток військових витрат, відсоток сільськогосподарських земель, приріст сільського населення, зайнятість населення у сільському господарстві.

- Світовий банк використовує уніфікований підхід до оцінки ризиків в аграрному секторі ASRA, який включає чотири етапи: ідентифікація ризиків, аналіз рішень, виявлення прогалин та план дій.

- Вивчення практик Європейського союзу та США дозволило виділити важливі тенденції: автоматизація процесу оцінки ризиків, створення національних реєстрів аграрних підприємств, інтеграція індексів кліматичних ризиків.

- Однією з основних пропозицій для покращення оцінювання ризиків кредитування сільськогосподарських підприємств є впровадження багатофакторної моделі, що буде враховувати галузеві особливості.

Проведене дослідження доводить, що в умовах сучасної економіки аграрний сектор України є критично важливим об'єктом банківського фінансування, але водночас він є найбільш вразливим до зовнішніх та внутрішніх ризиків. Банківські установи повинні змінювати свій підхід до аналізу кредитоспроможності враховуючи не тільки фінансову звітність, а й операційну специфіку, регіональні та кліматичні фактори тощо. Ефективне управління ризиками потребує переходу від шаблонних моделей до інтелектуальних систем, що поєднують класичні підходи з елементами штучного інтелекту, машинного навчання, геоаналітики та експертного оцінювання. Такий підхід дозволить не лише знизити кредитні витрати банків, а й підтримати національну економіку в стратегічно важливому секторі.

Результати дипломної роботи є практично цінними як для банківських аналітиків, так і для менеджменту аграрних підприємств, а запропоновані рекомендації можуть бути використані для вдосконалення системи ризик-менеджменту в Україні.

АНОТАЦІЯ

Дуленко З.В., «Методичні підходи до оцінювання ризику кредитування сільськогосподарських підприємств».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності

«072 Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньою програмою «Міжнародний банківський бізнес». –
Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2025.

У роботі розглянуто теоретичні аспекти оцінювання ризиків кредитування сільськогосподарських підприємств. Проаналізовано сучасний стан ринку банківського кредитування аграрного сектору України, політику управління кредитними ризиками на прикладі ПАТ «БАНК ВОСТОК» та проведено оцінку ризиків кредитування на прикладі ТОВ «КОРТЕВА АГРІСАЄНС УКРАЇНА».

Запропоновано напрямки удосконалення методичних підходів до оцінки кредитного ризику з урахуванням міжнародного досвіду, а також адаптації кредитних механізмів до специфіки аграрної галузі.

Ключові слова: кредитний ризик, сільськогосподарське підприємство, кредитоспроможність, оцінка ризиків, банківське кредитування.

ANNOTATION

Dulenko Z. «Methodological approaches to assessing the risk of lending to agricultural enterprises»

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty

«072 Finance, banking and insurance»

for the educational program «International banking business». –

Odesa National Economics University. – Odesa, 2025.

The work deals with the theoretical aspect of assessing the risks of lending to agricultural enterprises. Author analysis includes the current state of the agricultural credit market in Ukraine, credit risk management policies on the example of PJSC «BANK VOSTOK», and risk assessment based on the case of «Corteva Agriscience Ukraine».

Proposals are made to improve methodological approaches to risk assessment, taking into account international practices and the specific nature of the agricultural sector.

Keywords: credit risk, agricultural enterprise, creditworthiness, risk assessment, bank lending.